helyneveit adják közre. A történelmi és demográfiai bevezető után következnek a helynevek, amelyeket a névadás motivációja szerinti csoportosításban közölnek. A helynevekben gyakoriak a dalmát eredetű földrajzi köznevek, továbbá a velencei olasz nyelvváltozat is nagy hatással volt rájuk. Ez utóbbi elsősorban az emberi tevékenységgel kapcsolatos helynevek esetében a leggyakoribb.

**3. Szemle.** A rovatban három ismertetés mellett egy konferenciabeszámoló kapott helyet. ANĐELA FRANČIĆ a Slovenská onomastická terminológia [Szlovák névtani terminológia] című kiadványt mutatja be, amely a szlovák névtani terminusok szótárának tekinthető (205–209). Érdemes megjegyezni, hogy a szócikkekben az angol, cseh, lengyel és német ekvivalensek mellett BAUKO JÁNOS jóvoltából a magyar megfelelők is helyet kaptak. IVANA LONČAR a neves spanyol névkutató, JOSÉ JAVIER RODRÍGUEZ TORÓnak a Sevillai Királyság személyneveit feldolgozó könyvét ismerteti, melybe a szerző korábbi, a témához kapcsolódó tanulmányai kerültek be (210–215). A 2023-ban Nagybányán megrendezett VI. Nemzetközi Névtani Konferencián (ICONN) elhangzott előadások alapján készült, 2024-ben megjelent tanulmánykötetet GERGANA PETKOVA és VANJA IVANOVA ismerteti bolgár nyelven (216–221). A tanulmánykötet magyarországi szerzőit (BÖLCSKEI ANDREA, FARKAS TAMÁS, HAUBER KITTI, KÖTELES-SZŐKE MELINDA, MOZGA EVELIN, SLÍZ MARIANN, WENDL DÁVID) és az általuk jegyzett tanulmányokat is említik az ismertetésben. A rovatot GERGANA PETKOVA beszámolója zárja, amelyet a 2024-ben Helsinkiben megrendezett 28. Nemzetközi Névtani Kongresszusról (ICOS) készített (222–224). Az általános megjegyzések mellett a szláv országokból érkező résztvevőket és előadásaik címeit említi meg.

**4. In memoriam.** A rovatban a montenegrói származású Dragoljub Petrović (1935–2024) életművét mutatja be angol nyelven DUŠAN R. STEFANOVIĆ (225–227).

***

DUDÁS ELŐD
egyetemi docens; ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Szláv és Balti Filológiai Intézet, Szláv Filológiai Tanszék; Budapest
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5958-8708, e-mail: dudas.elod@btk.elte.hu

## Problems of Onomastics / Вопросы ономастики 22. (2025)

Főszerkesztő: JELENA BEREZOVICS. Uráli Állami Egyetem, Jekatyerinburg. 938 lap (1. 320 lap, 2. 294 lap, 3. 324 lap)

A folyóirat 2025. évi három számában huszonnyolc tanulmány és számos rövidebb írás (kisebb közlemény, recenzió, konferenciabeszámoló, megemlékezés) jelent meg, zömében orosz, kisebb számban angol nyelven. Az alábbiakban a három szám tartalmát ismertetem.

**1. szám**

**Tanulmányok.** E kötetben tíz tanulmány olvasható: nyolc orosz és két angol nyelvű.

Az első írásban a folyóirat főszerkesztői, JE. L. BEREZOVICS és D. V. SZPIRIDONOV a lap alapításának 20. évfordulója alkalmából a kollégák, szerkesztők és szerzők körében végzett kérdőíves felmérés eredményeit elemzik (9–54). A vizsgálat célja egyrészt az volt, hogy feltárja a kutatók véleményét a lap névtudománybeli szerepéről, másrészt bemutassa a névtani kutatások eredményeit, lehetséges jövőbeli irányait. A folyóirat tematikus sokszínűsége, a külföldi szerzők által írt idegen nyelvű publikációk, a terepmunkán alapuló elemzések révén a folyóirat a 21. századi orosz és nemzetközi névtani kutatás fontos periodikájává vált.

A kötet második írásában O. V. SZMIRNOV a dialektológia és a névtan közös területére kalauzolja az olvasót (55–81). A szerző a volgai finn nyelvjárások kutatásával foglalkozik: nyelvjárástörténeti vizsgálata a kihalt finnugor nyelvekkel, a merjával és a muromával kapcsolatba hozható helynévi adatokat dolgozza fel. A helynevek segítségével kísérletet tesz a nyelvjárások fonetikai és lexikális sajátosságainak a rekonstruálására.

Ezt követi V. L. VASZILJEV tanulmánya, amely a történelmi novgorod–pszkovi területen átvezető közlekedési utak közelében használt víznevek sajátosságait vizsgálja (82–103). A kutatás tárgyát azok a nevek képezik, amelyeket a balti őslakosság hozott létre a szláv betelepülés előtti időszakban. A szerző a szlávok által átvett és életben tartott szubsztrátumok (pl. *Nyetyesma, Tisva, Tyosova*) segítségével bebizonyítja az egykori út létezését, és rekonstruálja a helyét. A felső-volgai tavak vidékéről származó baltiak ezen jutottak el a Pola folyó medencéjébe, ezáltal a Nyugati-Dvinától a Volgáig utazhattak.

A spanyol BLANCA MARÍA PRÓSPER angol nyelvű írása az Ibériai-félszigetre vezet, s egy újonnan felfedezett, a kutatók számára csak fényképen hozzáférhető keltibériai bronztábla feliratának nyelvészeti elemzésével foglalkozik (104–122). A tábla szövege és névanyaga kulcsfontosságú információkkal és bizonyítékokkal szolgál az arevakok által használt, mára kihalt nyugati keltibériai nyelvjárás létezését és főbb hangtani sajátosságait illetően.

A következő, orosz nyelvű tanulmány K. G. SCSIPAKOVA és JE. SZ. MOZSAROVSZKAJA közös értekezése Anna Vszevolodovna hercegnő nevének és a 11–17. századi személynévadásnak a kapcsolatáról (123–148). Vszevolod Jaroszlavics kijevi nagyfejedelem 11. században élt lányának valódi neve, illetve a név eredete a mai napig vita tárgyát képezi a kutatók körében. A krónikák *Anna* és *Janka* keresztnéven is emlegetik, ezért a szerzők megvizsgálják az *Anna* és a *Joanna* névnek az óorosz névadásban betöltött szerepét.

G. P. PILIPENKO és SZ. A. BORISZOV orosz nyelvű tanulmánya az észak-boszniai nemzeti kisebbségek (ukrán, lengyel, cseh, olasz) temetőinek sírfeliratain szereplő személy- és helynevekkel foglalkozik (149–177). A szerzők úgy vélik, hogy a sírfeliratok lehetőséget nyújtanak a nemzeti kisebbségek történetének, valamint nyelvi és kulturális asszimilációjának a nyomon követésére.

M. V. AHMETOVA az orosz városi mikrotoponimák egy speciális típusát, a '-nál, -nél' jelentésű *U* prepozícióval képzett neveket vizsgálja (178–202). Ez a névtípus elsősorban a vendéglátóhelyek (kávézók, éttermek stb.) neveként fordul elő, s a szerző véleménye szerint orosz névadási sajátosságokat tükröz, bár létrejöttében nyugat-európai minták is szerepet játszottak. A szerző részletesen körüljárja a névtípus írott és szóbeli használatával kapcsolatos kérdéseket.

J. SZ. KOSZTYILEV és A. V. TYIHOMIROVA tanulmánya az Urál hegység helynévi eredetű ásványneveivel foglalkozik. A téma korábban már szerepelt a folyóirat hasábjain; a szerzők ezúttal a nevek létrehozására alkalmazott szóalkotási módokat, valamint a névadás motivációs hátterét tekintik át (202–219). A helynevekből a hagyományos *-it* ásványnévképző segítségével alkotott nevek számos különbséget mutatnak a személynévből alkotott, emlékeztető funkciójú nevekhez képest.

A cseh JAN HOLEŠ angol nyelvű írása a kisbolygók névadását vizsgálja (220–235). Az analízis alapját a Nemzetközi Csillagászati Unió által 2022-ben közzétett kisbolygólista képezi. A szerző 648 kisbolygónév szemantikai elemzését végzi el, s megállapítja, hogy a névadásban kiemelt szerepet kapnak a személynevek (90%). Ritkább esetben intézménynevek (5%) és helynevek (4%) alapján nevezik el az említett égitesteket.

A rovat utolsó tanulmányában I. V. NYECSAJEVA a termék- és védjegynevek grafikai és helyesírási kérdéseivel foglalkozik (236–251). A nevek alaki és motivációs sokszínűsége miatt a névtípusra nem alkalmazható egységes helyesírási szabályozás, s további problémákat okoz a latin betűs nevek cirillre történő átírása is. A szerző a névminták alapján egy tervezetet mutat be a problémák megoldására.

**Rövid közlemények.** A rovatban egy magyar vonatkozású, angol nyelvű tanulmány kapott helyet. GYŐRFFY ERZSÉBET a Tépén végzett utánkövetéses, helynév-kompetenciát vizsgáló felmérésének az eredményeit adja közre (252–268). A vizsgálat igazolja azt a feltételezést, hogy a település lakossága körében generációról generációra jellemző a helynévismereti kompetencia csökkenése, a névismeret és ezáltal a névkincs visszaszorulása. Ebben a folyamatban természeti, gazdasági és társadalmi okok játszanak főszerepet.

**Adatok.** A rovatban két tanulmány szerepel. V. SZ. KUCSKO és O. D. SZURIKOVA a Kosztroma régióbeli népi kalendárium tavasz–nyár ciklusáról ír (269–297). Az ún. krononimák gyűjtésére 2003–2024 között került sor, s az adatbázis 5100 nevet tartalmaz, ezeket két részben teszik közzé. Az első rész a tavaszi és nyári egyházi ünnep- és hétköznapokkal kapcsolatos nevek, népi hagyományok szótárszerű feldolgozását mutatja be, amivel a szerzők célja egy regionális naptári névrendszer rekonstruálása.

A kötet utolsó írásában O. V. DALKILIÇ a *Jeszenyin* személynév származékait mutatja be (298–318). A név képzett változatai kapcsán a szerző megvizsgálja a névváltozatok funkcionális-stilisztikai sajátosságait, illetve állandó és alkalmi jelentéseit.

**2. szám**

**Tanulmányok.** Ez a szám egy angol és hét orosz nyelvű írást tartalmaz. A kötet első, terjedelmes orosz nyelvű tanulmányában V. V. NAPOLSZKIH az etnonimák kérdéseivel foglalkozik (9–30). A finnugor népnevek példáin mutatja be azokat az általános sajátosságokat (nyelvi, tipológiai, történelmi, konvencionális stb.), amelyek figyelembevétele szükséges az etnonimák valódi etimológiájának a feltárásához.

M. V. KOROGOGYINA és A. V. SZIRENOV írása Vlagyimir Jaroszlavics 11. századi novgorodi fejedelem anyjának és feleségének, Annának és Alekszandrának a nevét vizsgálja (31–49). A két keresztnév nem adatolható a 16. század előtti időszakból Novgorodban, ezért a szerzők megkérdőjelezik, hogy az említett személyek valóban ezeket a neveket viselték. Valószínű, hogy a középkori forrásokban tévesen azonosították a két hercegnő nevét, s ezt a tévedést a mai napig nem vizsgálták felül.

A kötet harmadik tanulmányában SZ. J. SOKAREV a Verigin Volkonszkij orosz hercegi család névadásában megfigyelhető polinímiát vizsgálja (50–75). A 16–17. század fordulójának „zavaros időszakában" aktív szerepet játszó családban elterjedt volt a több keresztnév használata (keresztnév, egyházi név, illetve később szerzetesi név). A család névadási szokásainak kutatása számos kérdést vet fel a többnyelvűség korabeli elterjedtségével, illetve a jelenség vizsgálatának lehetőségeivel kapcsolatban.

A következő tanulmányban A. A. FOMIN az irodalmi névadás területére kalauzolja az olvasót (76–93). A szerző A Mester és Margarita című Bulgakov-regény egyik mellékszereplőjének, Duncsilnak a nevével foglalkozik. A személynév etimológiáját feltárva úgy véli, hogy a név egy másik irodalmi alkotásból, Az utolsó áldozat című Osztrovszkij-vígjáték főszereplőjének a nevéből *(Dulsin)* származik. A névadás nem véletlen: a két szereplő között számos hasonlóság fedezhető fel, ami igazolja a feltevést.

M. M. DUQUE angol nyelvű írása az indoeurópai nyelvekben kimutatható két, 'test felső része, szarv', illetve 'fej' jelentésű tő névtani nyomait, elsősorban személy- és helynevekben való előfordulásait elemzi (94–121). A szerző célja egy átfogó jegyzék összeállítása az ókori és középkori kelta nyelvek említett gyököket tartalmazó tulajdonneveiről. Ennek révén lehetőség nyílik a nevek statisztikai, névföldrajzi, morfológiai és nyelvjárástörténeti vizsgálatára.

A. I. KOPACS az enaktivizmus elvei alapján egy kognitív grammatikai elemzési módszert mutat be a helynevek vizsgálatára (122–147). Az elméleti keretet fehéroroszországi mikro- és makrotoponimák elemzésén keresztül a gyakorlatban is bemutatja.

A zene és a helynevek kapcsolatát kutatja A. V. KOLMOGOROVA (148–182). Tanulmányában a 60-as évektől a Szovjetunió felbomlásáig (1991) terjedő időszakban született szovjet könnyűzenei dalokban előforduló helyneveket elemzi. Eredményei azt mutatják, hogy a politikai célok a zenében is tetten érhetők: a dalokban megjelenő helynevek tükrözik az állam kül- és belpolitikai irányvonalait, gazdasági törekvéseit. Emellett azonban a 80-as évektől rendszeresen megjelennek a társadalmi érdeklődést mutató (pl. *Európa, USA*) vagy traumára utaló helynevek (pl. *Afganisztán*).

A rovat utolsó tanulmányában A. V. HARITONOVA Jekatyerinburg névváltoztatásait mutatja be (183–198). A város nevét három alkalommal (1914: *Petrograd,* 1924: *Szverdlovszk,* 1991: *Jekatyerinburg*) változtatták meg. A szerző részletesen vizsgálja a névváltoztatások körülményeit, politikai, társadalmi és névtani hátterét, emellett bemutatja a város névváltoztatása kapcsán hallgatókkal végzett kísérlet eredményeit.

**Rövid közlemények.** A rovatban két írás kapott helyet. M. A. BABKIN a Transzszibériai Vasút mellett fekvő Miassz helységnek a nevét, s egyúttal a hivatalos névadásnak a történelmi nevekre gyakorolt hatását is vizsgálja (199–207). A település és egyben vasútállomás a Miasz folyó mellett jött létre, de a szerző úgy véli, hogy a ma használatos *Miassz* forma a hivatalos névadás eredménye, amely kiszorította az eredeti alakot.

A másik, angol nyelvű tanulmányban A. WILLIAMS a helynévgyűjtés módszertani kérdéseivel, az adatközlők ismeretlen terepen való kiválasztásával és felkutatásával kapcsolatos problémákkal foglalkozik (208–220). A szerző a Nigéria és Benin határvidékén végzett terepmunkájának tapasztalatait mutatja be.

**Adatok.** A rovatban két tanulmány szerepel. JE. O. BORISZOVA a kosztromai nyelvjárásokban előforduló becenevekről ír (221–249). A nevek motivációs hátterének feltárása

mellett névtipológiai vizsgálatukat is elvégzi. A másik írásban N. V. ZSURAVLJEVA, T. A. MAKSAKOVA és K. O. CSEKAN a Szverdlovszki terület egy járásának helyneveit mutatja be (250–277). A kiválasztott példák segítségével a szerzők a régió helynévadási sajátosságainak a bemutatására törekszenek.

**Recenziók.** A rovatban két könyvismertetés kapott helyet. A. A BAHTYEREVA A. I. SZOLBOLJEVnek az Onyega-tó délkeleti régiójában található, finnugor eredetű helynevekkel foglalkozó doktori disszertációját ismerteti (278–288). A másik recenzióban SZ. M. TROFIMOVA és E. V. ERDNIJEVA a Szibériában élő hori burjátok személyneveiről készült történeti szótárt mutat be (289–292).

**3. szám**

**Tanulmányok.** A kötet kilenc tanulmányt tartalmaz; ezek közül nyolc orosz és egy angol nyelvű. Az első, orosz nyelvű tanulmányban M. V. GOLOMIDOVA és JE. E. IVANOVA az ásványnevek területére vezeti az olvasót, a gyémántok orosz neveivel foglalkoznak (9–38). A közel 650 név elemzése során bemutatják azokat a motivációkat, stratégiákat és társadalmi-kulturális tényezőket, amelyek az 1950-es évektől napjainkig szerepet játszottak az országban talált drágakövek elnevezésében.

JE. SZ. JEVDOKIMOVA, A. F. LITVINA és F. B. USZPENSZKIJ a pátriárkai udvarból származó, 17. századi gazdasági iratok személyneveinek vizsgálatáról számol be (39–83). A kiadatlan forrásanyag a pátriárkák névnapján szokásos látogatásokról és ajándékozásokról tartalmaz információkat, ezért a névtani adatok mellett fontos forrást jelentenek a névnapünneplés és más orosz egyházi hagyományok kutatása szempontjából is.

A kötet harmadik, angol nyelvű tanulmányának szerzője, KHOA NGUYEN-VIET a vietnámi egyénnévadással foglalkozik (84–100). A családnevekkel szemben kiemelt szerepet kapnak az egyénnevek, amelyek közszói eredetűek, és a névhasználatban a közszói jelentésük mellett a hanglejtés (a nyelv izoláló jellegéből fakadóan) további jelentéstartalmakat kölcsönöz a neveknek.

Ezt követi az O. V. SZMIRNOV által az első számban közölt, volgai finn helynevekkel és nyelvjárásokkal foglalkozó tanulmány második része (101–148). A szerző a tükörfordítással keletkezett helynevekben részletesen vizsgált fonetikai, lexikai és szóképzési jellemzők alapján úgy véli, hogy a kihalt volgai finn nyelvek, a merja és a muroma genetikailag nem kapcsolhatók egyik volgai finn nyelvhez sem. Ugyanakkor ez a névanyag nem nyújt elegendő bizonyítékot és információt az említett nyelvek rekonstrukciójához.

V. SZ. KUCSKO és O. D. SZURIKOVA írása folytatja az Uráli Egyetem kutatói által gyűjtött, 5500 krononimából álló adatbázisnak, illetve kutatási lehetőségeinek a bemutatását (149–186). Az adatbázis lehetővé teszi a naptári dátumokhoz kötődő hagyományok nyelv- és névföldrajzi, a krononimahatárok (izodoxiák) és természeti jelenségek elterjedésének stb. vizsgálatát.

A következő tanulmányban L. A. MARDIJEVA a 18–19. századi orosz folyóiratok nevében előforduló típusjelölő főneveket vizsgálja (187–205). A vizsgált lexikai csoporton belül két alcsoportot különít el: az egyikbe az általános jelentésű szavak, míg a másikba az újságok specifikus típusát jelölő főnevek tartoznak. A két típus elterjedése kronologikusan követi egymást a sajtótermékek tartalmi specializációját követve.

A. V. DMITRIJEV a történelmi Ingermanland 17. századi, svéd eredetű helyneveinek a strukturális-szemantikai és névkeletkezési modelljeit mutatja be két névtípusnak, a személynévi és a közszói eredetű neveknek a segítségével (206–238). A régióban előforduló kisszámú svéd név – elsősorban nemesi birtokok és kúriák neve – a hivatalosság jegyeit mutatja, ami ötvözi az etnokulturális kölcsönhatások, illetve a közigazgatás regionális sajátosságait.

JU. SZ. KOSZTYILEV és A. V. TYIHOMIROVA közös tanulmánya a bányászati létesítmények neveiben előforduló, vallással kapcsolatos szókincs vizsgálatára fókuszál (239–257). A kutatás egy aranylelőhelyről szóló 19. századi beszámolókon alapszik, amelyekben 154 vallási kötődésű név található. Az elemzésből kiderül, hogy a névválasztás indoka nem a szentek tisztelete vagy jóindulatuk elnyerése volt: a névadásban a bányaalapítás ideje jelenik meg.

A rovat utolsó tanulmányát I. A. PODJUKOV a permi Káma-vidék orosz nyelvjárásainak frazeologizmusaiban előforduló személyneveknek szenteli (258–274). A szerző az elemzés során a nevek szemantikai és strukturális elemzése mellett kiemelt figyelmet fordít a kulturális jellemzők vizsgálatára, a frazeologizmusokban megjelenő nevek ugyanis a népi gondolkodásról, személyekhez való viszonyrendszerről, hitről, erkölcsről, nyelvi játékosságról stb. nyújtanak információkat.

**A családnevek történetéből.** E rovatban egy orosz nyelvű írás kapott helyet, melyben N. V. ZSURAVLJEVA és N. V. KABINYINA a keleti szláv *Kagadejev* családnév történetét és eredetének kérdéseit járja körül (275–306). A névföldrajzi és nyelvi bizonyítékok arra engednek következtetni, hogy a több variánsban is létező családnév Kelet-Ukrajnában jöhetett létre, s egy török közszóra vezethető vissza.

**Recenziók.** A rovatban egy angol nyelvű könyvismertetés szerepel, melyben E. E. ROMANOVA két angol nyelvű, névelméleti tanulmánygyűjteményt mutat be (264–270).

**Évfordulók.** A rovatban két köszöntés kapott helyet. Az elsőben N. E. KONDRATYEVA és M. A. SZAMAROVA köszönti Ljudmila Jevgenyevna Kirillovát, a finnugor névtudomány kiemelkedő alakját 70. születésnapja alkalmából (314–319). T. G. BASZAGANOVA a 85 éves Mihail Ubusajevics Monrajevet köszönti (320–322).

***

SEBESTYÉN ZSOLT
egyetemi docens; Nyíregyházi Egyetem, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Magyar Nyelvészeti Intézeti Tanszék; Nyíregyháza
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1817-424X, e-mail: sebestyen.zsolt@nye.hu

## Nordisk tidskrift för socioonomastik 5. (2025)

Szerkesztők: Emilia Aldrin – Linnea Gustafsson. Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 177 lap

A folyóirat ötödik száma hat tanulmányt tartalmaz. Az első írásban EMILIA ALDRIN a személynevekről mint a nemi identitás kialakításának kulcsfontosságú nyelvi eszközéről